

3
ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՊԻՈՆՆԵՐԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

ՊԱՎԵԼ ԴՈՐՈՒՆՈՎ

39

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԻԿԸ
ԼԵՆԻՆԻ ՄՈՏ ԳՆԱՑ

Թարգմ. ՀԱՐ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1927

30 MAY 2011

891715

7-81 ԿՈՄՅԵՐԻՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՊԻՈՆԵՐԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

ՊԱՎԵԼ ԴՈՐՈՒՈՎ

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԻԿԸ ԼԵՆԻՆԻ ՄՈՏ ԳՆԱՑ

500-

Թարգմ. ՀՍ.Բ. ՊԵՏՏՐՈՍՅԱՆ

63333
891715

Պետական Հրատարակչություն— Յերեվան, 1927

Այսօր սեղանը կատյուղը պիտի բաց անի, նա չի ալարում ե: Վտար վոտի առաջ չի դնում, բարկացած շրխկացնում ե թիթեղե գավաթները:

Յեղյամի սպիտակ խավով ծածկված լուսամուտներից ազոտ թափանցում ե լույսը: Ապակու վրա տարրինակ նախշեր են դուրս յեկել. ձեռքով այդպիսի տոնածառեր, ծաղիկներ ու խուճուճներ դուրս բերել չես կարող: Մի տես՝ վոնց են վոլորվում:

Կուսամուտը կատյուղին գրավեց: Ճկույթով բզեց ապակին, — յեղյամե խալին փոս ընկավ: Մի ուրիշ տեղ բզեց, — ելի փոս ընկավ: Մտոր ճարտար նախշերի վրայով պտտացրեց, — ծայրը սառեց:

Կատյուղը մտքի մեջ ընկավ: Իրենց գյուղում հիմա սահնակներով են ման գալիս: Սարեր են շինել, վրանները ջուր շաղ տվել: Հենց վոր նստում ես սահնակը, սարից ուղղակի գետըն ես հասնում ու սառցի վրայով — սը՛ւ — մյուս տփր: Ականջներդ զժժում են, շունչդ կտրվում:

4861-88

ե, սիրտդ տրոփում, սրունքներդ այլվում, մըզ մըզում են: Ղըփուվըփ, հո՛ւոոց:

— Կատյուշ, դու ելի՛ սեղանը բաց չես անում: Տէս՝ Նադեժդա Իվանովնային կասեմ:

Կատյուշը յետ ե նայում, նրա առջև իր ընկերը — Պետիկն է: Պատիկի յետևը, զիմացի պատի վրա, մթնշաղի մեջ՝ քեռի Լենինն է՝ նեղլիկ, սև շրջանակի մեջ: Կատյուշը սառած մատը մտածկոտ տանում ե բերանը ու Լենինին նայում: Քեռի Լենինը հոնքերը կիտում ե: Պատճառն այն ե, վոր Կատյուշն ալարում ե, այսոր հերթը նրանն ե, նա յել նազուտուզ ե անում, ալարում ե:

— Դու դեռ հաց ել չես դրել, ո՛ւհ, գոթե-նաս դու:

Պետիկը նկատում ե, վոր Կատյուշը իր կողքից նայում, շուռ ե գալիս, աչքերը փոքր ինչ հառում ե Լենինի վրա և ասում.

— Տեսնո՞ւմ ես, քեռի Լենինը բարկանում ե:

Կատյուշը հոնքերի տակից նայում ե Պետիկին, հետո՝ ելի Լենինին ու գլուխը պտտացնում:

— Չե՛, նա լավ մարդ ե:

— Չե՛, բարկացկոտ ե, աե՛ս, ունքերը վո՛նց ե կիտում:

Ճիշտ վոր, անհասկանալի յե, վոչ են ե՛ բարկանում ե, վոչ են ե՛ բարի յե:

Ինչքան ել վոր Կատյուշը համոզված ե, թե քեռի Լենինը բարի յե, ելի հենց՝ նրան թվում ե, թե ուր վոր ե շրթունքները կբանա, մատը թափ կտա վրան ու կասի.

— Տէս, Կատյուշ, դու ելի ծուլանում ես. Նադեժդա Իվանովնային կասեմ, հա՛:

Հենց այդ ըոպեյին ել Նադեժդա Իվանովնան սկսեց թուք ու մուր անել:

Կատյուշը ախ բաշելով խոհանոց ե գնում՝ հացի:

2

Պետիկն ու Կատյուշը մի գյուղից են: Պետիկի հայրը քաղաք եր գնում. վորդուն եր տանում. հարևանն ել ասաց նրան.

— Իվան, Կատյուշիս ել հետդ տար, գուցե ենտեղ մի կերպ ապրի: Շուռ թե ուշ, մենք վտոնըներս կփռենք, աչքըներս կչռենք:

Պետիկի հայրը Կատյուշին ել վերցրեց, մանկատուն տվեց ու յետ դարձավ: Պետիկը հիմա ինչպես ե հիշում եզ բանը: Հայրը լուռ կանգնած ե իր առաջ. սև ու կոշտացած ձեռքով շոյում ե Պետիկի գլխի թափթփված գանգուրները: Հոր ձայնը դողում ե.

— Դե՛, ապրիր, Պետիկ ջան, մի կերպ գլուխդ կպահես .. մենք ել... Դե բան ե՛ ո՞վ գիտի՝ թե վոր... Մնաս բարով, բալիկս:

Ու գնաց:

Այդ որվանից ահա յերկու տարի յե՛ ինչ Պետիկը հորը չի տեսել: Խոսք չկա, վոր մանկատանը կուշտ են պահում, լավ են կերակրում, բայց ելի մեկ-մեկ հենց տուն գնալ ե ուզում:

Խիտ ճմակալած՝ հանդի պուճուր շրտարների, հին ու ժամանակից սևացած հողմաղացների, գետակի այն կողմի բարդու փոքրիկ անտառի կարոտը այրում-խորովում եր նրան: Խոր ձորակին ել եր կարոտում, վորտեղ վազ եյին տալիս ծիծեռնակի բների համար:

Յերբեմն ել Պետիկը հենց այսպես եր մտածում— վեր կենա ու փախչի մանկատանից: Բայց գյուղը հեռու յե, դժվար թե ճամպեն գտնի: Այն քաղաքից, ուր հայրն եր տարել, մի ուրիշ քաղաք եյին փոխադրել, ուր հացը յեկել եր: Այդ ել վոչինչ, մեկ ե, կգնար, բայց ինչ իմանաս՝ տանը վոնց են— սաղ են, թե մեռած: Ախրը վոր սաղ լինեյին՝ կգային, ե: Իրեն հո՞ գեն չեն զցի: Կարելի յե վոր սաղ լինեն, բայց հավանական ե, վոր հացը չի յեկել:

Յերկար ժամանակ կանգնած ե Պետիկը Լեւինի պատկերի առաջ: Ա՛յ թե ով պիտի պատմի, արի ու բոլորը հասկացիր: Նաղեժդա Իվանովնան ասում եր, վոր ամեն ինչ գիտի:

— Տե՛ս, ճակատն ենքան լեն ե, կասես գա-

թա լինի, — մտածում ե Պետիկը, — կասես ողորմած քեռի Նազարի ճակատը լինի:

Լեւինը նայում ե՛ աչքերը քիչ կուշ ածած, ու Պետիկին թվում ե, թե նա ժպիտով հավանութուն ե տալիս:

3

Յերեկոները բոլորը սեղանատուն են հավաքվում: Մուգ-կանաչ լուսամփոփով ելեկտրական լամպը առաստաղի տակ պայծառ վառվում ե: Յերկար սեղանի շուրջը աղջիկները ձեռագործով մլոր են անում— մեկը գուլպա յե գործում, մի ուրիշը՝ յերեխաների համար թաթմաններ, յերրորդն ել գույնզգույն շորի կտորտանքից տիկիկների համար հագուստեղեն ե հնարում: Տղաները տախտակի ու փայտի կտորտանք են ունդայում, թակով թխկթխկացնում, թղթից ու ստվարաթղթից ինչ վոր հնարովի տնակներ շինում: Նաղեժդա Իվանովյան հաճախ բարձր ձայնով գիրք ե կարդում: Այդ միջոցին գործը թողնում ու շունչները պահած, սպիտակ-զվարդիականների դեմ կովոդ իրենց հայրերի համար ոռւմբեր կրող ու հաց տանող փոքրիկ յերեխաների մասին պատմութուններ են լսում: Կարիճ յերեխաները համարձակ մոտենում ելին թշնամուն, հետախուզում նրա դասավորութունը և անփորձ յետ դառնում:

Պետիկը, ցնորքների մեջ ընկած, գետին է նայում ու վազուց արդեն չի լսում Նազեժգա Իվանովնայի կարգալը:

Ախ, չերնեկ թե Պետիկն ինքն էլ այդպես արած լիներ:

Պետիկը պատկերացնում է իրենց գյուղի խոր ձորակը, ձորակի մյուս կողմը թագ են կենում Ռուսաստանի լայն տափաստաններից յեկած սպիտակ-գվարդիականները: Պետք է իմանալ, թե նրանք վնորքան են և ինչ են ուզում անել: Սպիտակներին մոտենալն սև պետք է հանձնարարել: Դե պարզ է, վոր Պետիկին, էլ սվ կարող է նրանից լավ բարձրանալ ամենաբարձր ծառը, սվ ամենից շուտ ծիծեռնակի բուն կգտնի ու ձորի վրա կախված ժայռով այնտեղ կմազլցի...

Պետիկը դեպի ձորակն է վազում, փորսոզ է տալիս, խոնավ, խոր հատակի վրա, զգուշությամբ սողում է մյուս ափը, դաշտի մկան պես անաղմուկ բոլորովին մոտենում է թշնամիներին, համրում է, թե քանիսն են, ալանջ է դնում նրանց խոսակցություններին: Նույնպիսի զգուշությամբ էլ ձորակով յետ է դառնում, սրընթաց բաժու պես սլանում է հանդի միջով, պատմում է բոլոր գյուղացիներին, նրանց հետ հարձակվում սպիտակների վրա ու կոտորում նրանց...

— Պետիկ, քնել էս...

Պետիկը ցնցվում է և աչքերը բաց անում: — Չե, չեմ քնել, Նազեժգա Իվանովնա: Բոլորն ուրախ ծիծաղում են:

4

Առավոտ է:

Բակում յերևի սառնամանիք է, լուսամուտները դեռ ծածկված են յեղյամի թանձր շերտով: Սեղանատունը կիսախավարի մեջ է: Հաղիվ զընգում են թիթեղյա գավաթները, կարմրակալած թարմ բոբոնները անուշ հոտն է փչում: Սեղանի մեջտեղը դրած պղնձե մեծ թեյամանից գուլորջին է բարձրանում. թեյամանի շուրջը, ինչպես մշուշի մեջ, յերեխաների փոքրիկ դեմքերն են յերևում: Հենց վոր Նազեժգա Իվանովնան դուրս է գալիս, բոլորն սկսում են թեյն աղմուկով խմել:

Լուսամուտը ծեծեցին:

— Փոստն եկավ, — թրվուացին յերեխաները:

Ամեն որ այդ ժամին լրագիր են բերում: Պետիկն ու Միշան միջանցքն են նետվում:

— Պետիկ, Միշա, ուր այդպես ալկոր, — յետևներից վազ տալով ձշում է դաստիարակչուհին:

Պետիկը Միշայից առաջ է հասնում, լրագիրը խլում ու թռչում դեպի Նազեժգա Իվա-

նոյնն: Նազեժդա Իվանովնան լրագիրը կողքն
ե դնում, փոքրերից մեկի համար թեյ լցնում:

Յերեխերի համբերութունը կտրվում ե:

— Նազեժդա Իվանովնա, կարդացեք:

Դաստիարակչուհին լրագիրը բաց ե անում:
Հանկարծ գունատվում ե, ավելի ցած կռանում,
աչքերը սևեռում ձեռքի մեջ դողացող լրագրին:
Հետո ընկնում ե աթոռի մեջքին ու կուրծքը
բռնում:

— Յերեխեք... յերեխեք... ել քեռի Լենին
չունենեք...

Նազեժդա Իվանովնայի ձայնը թույլ, դող-
դոջուն ե: Լրագրի թերթը ձեռքում բարձրուցածը
ե անում: Հանկարծ թախժոտ աչքերը ման ածեց
պապանձված յերեխաների վրա:

— Լենինն ե մեռել:

Կատյուշը, քիթը խոթելով, նեավեց դեպի
Նազեժդա Իվանովնան, յերեսը ծածկեց նրա
ծնկների մեջ ու լաց յեղավ: Նազեժդա Իվանով-
նան կռացավ աղձկա վրա, քնքուշ շոյեց վոսկե-
հեք գանգուրները: Մյուսներն ել լաց յեղան:
Պետիկը վաղեց ամենափոքրի, իր սիրելի Ֆե-
դյուրկայի մոտ, վերնաշապկի փեշով սրբեց նրա
քիթը:

— Մի լա, մի լա, Ֆեդիկ ջան, մի լա:

Մի կտոր հաց խոթեց նրա ձեռքը, շոյեց
խուզած բիզբիզ մազերը:

— Մի լա, մի լա, Ֆեդիկ ջան, մի լա:

Նազեժդա Իվանովնան մտտեցավ Լենինի
պատկերին: Յերեխեքը հավաքվեցին շուրջը: Պե-
տիկը պլշած աչքերով նայում եր Լենինին ու
մտածում:

— Դրուստ վոր կատյուշի ասածը ճիշտ ե,
լավ մարդ ե:

Նազեժդա Իվանովնան գլուխն որորեց ու,
կարծես թե ինքն իր մեջ, մտազբաղ ասաց:

— Ախ, Իլիչ, Իլիչ:

Ու հանկարծ Պետիկին թվաց, թե Լենինի
կլոր շրթունքներն անուշ ժպիտով շարժվեցին,
կուշ ամած ձախ աչքը խորամանկ կերպով թար-
թեց:

— Դարդ մի անի, Պետիկ, չենք կորչի:

5

Թեյից հետո սոճու փոքրիկ ճյուղերից պսակ
հյուսեցին: Կարմիր ու սև քաթանից Լենինի պատ-
կերի համար շրջանակ պատրաստեցին: Շրջանա-
կի վերևից ու ներքևից յերկու մեծ սև ժապա-
վեն կպցրին: Հանդեսներից ու գրքերից, Նազեժ-
դա Իվանովնայից ծածուկ, պոկեցին բոլոր աչն
նկարները, վորոնց մեջ այս կամ այն կերպ Լե-

նինն եր նկարված: Ամեն մի նկարի համար սև կտորից փոքրիկ շրջանակներ պատրաստեցին, գնդասեղներով պատին ամրացրին ու պատի վրա բոլոր նկարները տակից մի յերկար կարմիր ժապավեն անցկացրին, այսպիսի մակազրու թյամբ:

— Միրում ենք քեզ, քեռի Լենին, ցավում ենք քեզ, մեր Իլիչ:

Պետիկն ափսոսելով ափսոսում եր Լենինին: Կարծես իր Նազար պապը յերկրորդ անգամ եր մեռել, վորի համար Պետիկն իր կյանքը չեք խնայում: Նկարները պատին կպցնելիս աչքը մեկ-մեկ Լենինի պատկերին եր գցում: Հիմա սիրտը կճմլվի, աչքերը վրա-վրա բաց ու խուփ ե անում, քիթը վեր-վեր քաշում:

Յերեկոյան Նազեժդա Իվանովնան յերեխաներին պատմում եր Լենինի մասին: Շունչները պահած՝ լսում եյին: Կատյուշը խճճված շիկահեր գլուխը Նազեժդա Իվանովնայի ծնկան եր դրել ու բերանը կիսաբաց նրա յերեսին եր նայում: Կարծեք թե կենդանի Լենինը յերևաց յերեխաների աչքին: Թշնամիներից թագ կացավ, դաշտում վրան խփեց ու այնտեղ ապրեց, մինչև վոր Լենինի բարեկամները — բանվորներն ու գյուղացիները գործարանատերերին ու կալվածատերերին վռնդեցին ու յեկան նրա յետևից:

Մեծ սենյակում լուսթյուն ե տիրում: Պա-

տուհանի տակով յերբեմն-յերբեմն վոտավոր ե անցնում: Սահնակները ձյունն են ճոճաացնում: Յերեխաներից մեկը ախ քաշեց:

— Բա չե՞ր մրսում:

— Չե, ցուրտ չեք, ամառն եք, — ասաց Նազեժդա Իվանովնան:

Պետիկը թրպրտաց:

— Են ել ինչ ամառ: Կասես թե մեղնում ե, վոր գիշերը ճանապարհ գնալիս պարզկան են-պես ե հուպ տալիս, վոր ատամներդ չխկչխկում են: Ամառվա գիշերներն ել են ցուրտ լինում:

Լրագրի արտակարգ համար բերին:

Նազեժդա Իվանովնան ելի բարձրաձայն կարգաց: Գրված եր միայն Լենինի մասին, թե ինչպես են նրա մարմինը դազադի մեջ Մոսկվա՝ Միլթյունների Տունը տեղափոխել, ինչպես են թաղման պատրաստութուն տեսել: Լրագրում նկարներ կային:

Ժողովրդի անագին բազմությունն անընդհատ դեպի Միլթյունների Տունն եր գնում: Լենինը նկարված եր ծաղկապատ դազադում: Մի ուրիշ տեղ մեծ դահլիճում, ծառերի պես հսկա ծաղիկների արանքում դազադն եր նկարված: Դազադի անկյուններում մեխված կանգնել եյին չորս կարմիր բանակային:

Յերեխաները վրա պրծան նկարները տես-

նելու: Պետիկն ուրիշների գլխների վրայով վիզը
յերկարացնելով, նայում եր Լենինին՝ յերկար
ժամանակ: Հանկարծ, աչքերը նադեժդա Իվա-
նովնայից թագցնելով, կամացուկ հարցրեց.

— Բոլորին ել թողնում են տեսնելու:

— Բոլորին ել, անուշ ջան:

Պետիկի ձայնը բոլորովին կտրվեց:

— Պատիկներին ել:

— Բա, պատիկներին ել, բա:

Կատյուշն ամենից ավելի չեր մտտիկ կան-
գնել նկարներին:

— Տես, տես, Պետիկ, ա՛յ, փոքրերին են
տանում:

Ու յեղունկը կրծած բարալիկ ճկույթը դրեց
վրան:

Պետիկը գլուխների վրայով վիզը յերկարա-
ցրեց:

— Ո՞ւր ե, ո՞ւր:

Միությունների Տան առաջ յերկար ժապա-
վենի պես մարդկանց շարանն եր ձգված:

Կարծեք թե հենց մեր մանկատունը լինի,—
ասաց նադեժդա Իվանովնայն:

Պետիկն ուշի-ուշով գննեց նկարը: Հետո հա-
ռաչելով հեռացավ, մտքի մեջ խորասուզված կան-
գնեց Լենինի պատկերի առաջ: Բարակ կնճիոր
ակոսեց նրա փոքրիկ ճակատը:

Բակում ձնագունդ ելին խաղում: Պետիկը
կատյուշին մի կողմ քաշեց ու խորհրդավոր կեր-
պով ասաց.

— Լսի՛ր, թե ինչ եմ ասում... Ամա տես,
վոչվոքի չասես:

Կատյուշը պայծառ աչիկները հառեց Պետի-
կի վրա ու գլխով արեց.

— Չե, չեմ ասի:

— Դրո՞ւստ՝ չես ասի:

— Դրո՞ւստ:

Պետիկը մտաբցավ Կատյուշի ականջին ու
շտապ շշնջաց.

— Ուզում եմ՝ Մոսկվա գնամ, Լենինին
տեսնեմ:

— Ի՞նչ, մեհնակ,— վախեցած հարցրեց Կա-
տյուշը:

— Մեհնակ:

— Նադեժդա Իվանովնայն չի թողնի:

— Չի թողնի, լես ել կփախչեմ,— խոժոռած
ու վճռականորեն փնթփնթաց Պետիկը: — Բայց
տես, սուս կանես, հա:

Կատյուշը թափ տվեց թաշկինակի տակից
դուրս թռած շեկիկ գանգուրները ու լրջությամբ
ասաց.

— Դատ լավ:

Պետիկը հեռացավ: Իր ընկերուհուն գաղ-
անիքը հայտնելուց հետո թեթևություն գզաց. շատ
ծանր եր ամեն ինչ իր մեջ պահել:

Կատյուշը տեղում յերկար ժամանակ կան-
գնած մտածում եր: Հետո, յերբ Պետիկը մոտով
վազում եր, հանկարծ կանչեց նրան:

— Բաս ինչո՞վ ես գնալու:

— Յերկաթուղով:

— Բաս ինչ ես ուտելու:

— Համ ճաշի հացը կպահեմ, համ ել ընթրի-
քինը:

Ուտերը վեր քաշեց: Այլևս վոչ մի առար-
կություն չուներ Կատյուշը:

Ճաշի ժամանակ Պետիկը նստել եր լուռ ու
կենտրոնացած:

Ուտում եր առանց շտապելու և այնպես եր
ձեռնում, թե շատ է գբաղված ուտելով: Իր հացի
կտորից փոքրիկ պատառիկներ եր պսկում, բե-
րանը տանում ու դանդաղ ծածում: Հարմար
ըստ ընտրեց, յերբ վաղոք իրեն չեր նայում,
ու հացի կտորը գրպանը խոթեց: Բայց և այն-
պես, ուտել եր ուզում: Աշխատելով ուշադրու-
թյուն չգրավել իր վրա, անվստահորեն ձեռքը
մեկնեց դեպի հացի ափսեն, մի կտոր ևս վեր-
ցրեց: Այդ կտորի կեսն ~~եղևրտելուց~~ հետո մնա-
ցածը գրպանը դրեց:

Հացի կտորները գրպանում՝ անհարմար եր
ման գալ: Շարունակ վախենում եր՝ չլինի թե մեկը
հանկարծ գրպանին դիպչի և իմանա, վոր Պե-
տիկի գրպանում հաց կա: Գնաց ննջարան, իբր
թե գլխարկը փնտռելու, անկողինը շուռումուռ
տվեց և հացի յերկու կտորը պահեց բարձի տակ:
Քնելուց առաջ մոտ յեկավ Կատյուշը և ուրիշ-
ներից թագուն մի մեծ կտոր հաց Պետիկի ձեռքը
խոթեց:

— Ա՛ռ, ես քեզ համար ելի պահել:

Հացի կտորը ձեռքին, Պետիկն արագ վեր-
ժակի մեջ կողովեց:

Յերեխեքը յերկար մլոլ եյին անում իրենց
անկողինների մեջ, քունները չեր գալիս: Լենինի
մասին եյին խոսում ու նախանձում այն յերե-
խաներին, վորոնց նկարը տեսել եյին լրագրում:

— Բախտավոր են: Նրանք կտեսնեն Լենինին:
Ա՛յ, մեր մանկատունն ել վոր Մոսկովում լիներ,
Նադեժդա Իվանովնան մեզ ել կտաներ:

— Բաս չեր տանի. ինարկե կտաներ:

Մեկը, մեծ մարդու պես, խորը ախքաշեց:
Քիչ ժամանակ բոլորը լռեցին:

Սիմբիրսկի ~~մի անգամ~~ Գրիշան ասաց,
վոր Լենինն ու ինքը միևնույն նահանգից են:

— Ըսկեր Լինինը, իհարկե, չեր ուզի մեռնել, — մտածկոտ ասաց Գրիշան:

— Դե իհարկե, ո՞վ կուզի՝ վոր մեռնի:

Սկսեցին պատմել մեկ-մեկու, թե ո՞վ ե տեսել՝ մարդ ինչպես ե մեռնում:

— Պետք ե վոր սարսափելի բան լինի մեռնելը:

— Չե, իսկի յել սարսափելի չե, — վրա բերեց սևաչյա ճարպիկ Նյուրկան:

Բոլորը յերեմները դեպի նա դարձրին:

— Իմ տատը մեռնում եր, բայց իսկի յել սարսափելի չեր: Մերոնք բոլորը դաշտում եյին, տանը մենակ յես ու տատս եյինք: Մեկ ել տեսնեմ՝ տատս ասաց. «Նյուրա, գնա՛ բակից ցախ բեր՝ վառարանը վառենք»: — «Ինչո՞ւ, տատի», — հարցնում եմ: — «Չուր տաքացնենք, մահս եկել ե», Յես վախեցա ու լաց յեղա: — «Դու մի վախենա», — ասում ե, — իսկի յել սարսափելի չե»: Բակից ցախ բերի, տատս վառարանը վառեց, մի կաթսա ջուր տաքացրեց: Հետո լողացավ, մաքուր շապիկ ու ծաղկավոր կապույտ դերիա հագավ. այդ դերիան տատս վաղուց եր պահում: Տատս բարձն աղթարան դարձրեց, պառկեց տեղի մեջ, ձեռքերը խաչեց ու ասաց... Դե, թոռնիկս, գնա՛, քեզ համար խաղա, թող յես մենակ մնամ»: — Փողոց պնացի, աղջկերանց հետ խաղով ընկա ու

տատիս մոռացա: Հետո մեկ ել միտս ընկավ, վազեցի լուսամուտի մոտ, տեսնեմ՝ տատիկս քնած ե: Ելի պնացի խաղալու: Մերոնք հանդից յեկան, մտան տուն, ինչ տեսան — տատը մեռած եր:

Դեռ յերկար ժամանակ խոսում եյին յերեսերը: Պետիկը համբերութամբ սպասում եր: Վաղուց եր քնած ձևացել և մինչև անգամ կամացուկ խռովացնում եր:

Մեկը ձայն տվեց.

— Պետիկ, քնե՛լ ես:

Պետիկը չպատասխանեց:

— Քնել ե: Եկեք մենք ել քնենք:

Կամաց-կամաց բոլորը քնեցին: Պետիկը քիչ ել սպասեց, գլուխը բարձրացրեց, ականջ դրավ: Ամբողջ մանկատունը լուռ ե: Հանգիստ ու համաշափ շնչում եյին յերեսերը:

Անկյուններից մեկում, մահճակալի տակ մի մուկ զգուշ քոթքոթացնում եր: Դուրսը քամին սուլում, ձյան մանր փոշին լուսամուտներին եր շփում, զիշերը բաց մնացած փեղկերը շրպպացնում:

— Յերևի Իվանը մոռացել ե փակել, — մտածեց Պետիկը դռնապանի մասին:

Կամացուկ բարձրացավ, խարխափելով գտավ գուլպիքն ու թաղիքե վոտնամանները, զլխատու-

կից դուրս քաշեց զեռ չերեկոյան թաղցրած վերարկունն ու գլխարկը և սրտատրոփ գնաց խոհանոց: Ձգուշությամբ բաց արավ դուռը, քայլեց առաջ և հանկարծ յետ-չետ գնաց: Պատից ինչ-վոր մեկը սպիտակ-սպիտակ կախված էր. Պետիկը սառեց, մարմնով սարսուռ անցավ, հազիվ ճիչը պահեց: Հետո, վախը խեղդելով, մոտեցավ ու տեսավ, վոր սրբիչ է: Թեթևացած՝ խորը շունչ քաշեց: Սրբիչը պատից իջեցրեց, վերարկուի վրայով գեղավարի պինդ կապեց, հեշտ գնալու համար հացը ծոցը դրեց ու կամացուկ դուրս յեկավ բակը:

Փչում էր սառը քամին, ձյունի խայթող փոշին պտտացնում: Գորշ ամպերի միջով սահում էր դալուկ լուսինը:

Դարպասը կողպած էր: Առանց յերկար մտածելու, աջ ու ձախ մտիկ տվեց ու ցած թռավ: Գլխարկն աչքերը քաշեց, բրդե թաթմանները ձեռներն անցկացրեց ու թևերը լայն-լայն զցելով, արագ քայլերով՝ դեպի կայարան գնաց:

8

Բուք ու բորան էր: Սառը քամին խփում էր Պետիկի մեջքին, առաջ քշում նրան: Հեռվում աղոտ լապտերներով փայլեց կայարանը: Պետիկը բարձրացավ սլասֆորմի վրա, մի ծայ-

րից մյուսը գնաց: Վոչ մի գնացք չկար: Պետիկը տխրեց:

— Ի՞նչ անեմ: Հարցնե՛մ մեկնումեկին: Բա վոր հանկարծ ասի, թե՛ ինչի՞դ ե պետք:

Համենայն դեպս, պետք էր գնալ: Տեսավ մոտից անցնող սպիտակ գոգնոցավոր մի մարդու, մոտեցավ նրան:

— Բիձա՛, Մոսկով գնացող պոչեզդը վճրն ա:

Անցնողն աչքի տակով նայեց Պետիկին և առանց պատասխանելու ձանապարհը շարունակեց: Հետո շուռ յեկավ ու ասաց.

— Ա՛յ, ընկերներիդ հարցրո՛ւ, նրանք ինձնից լավ են իմանում:

Ու ցույց տվեց սլատֆորմի ծայրում սալամալեք* խաղացող յերկու տղայի: Չհավատաց բիձային, կարծում էր, վոր նա կատակ է անում: Ե՛, եդ երեխեքն ի՞նչ պիտի իմանան. նրանք էլ իրեն պես յերեխա յեն: Սակայն ինքը կամացուկ մոտեցավ տղաներին ու, բիչ հեռու կանգնելով, ուշադրությամբ զննեց նրանց:

Մեկը մոտեցավ Պետիկին, վտից մինչև գլուխ սուսուփուս մտիկ արեց ու, հին ծանոթի պես, մտերմորեն հարցրեց.

— Դու ո՞ւր պետք է գնաս:

— Մոսկով:

* Մանկական խաղ. մի վտար բարձրացրած մյուսի վրա վեր-վեր են թռչում: — Մ. Թ.:

— Արի միասին գնանք, մենք ել ենք այնտեղ գնում: Իսկ դու իսկի յեղե՞լ ես ենտեղ, թե առաջին անգամն ես գնում:

— Առաջին անգամն եմ գնում:

— Ուրեմն դեռ խոխա յես, — մեղմ ժպտաց յերեխան:

— Դե մենք փորձված աղվեսներ ենք, յերրորդ անգամն ե, վոր Մոսկով ենք գնում:

— Ինչո՞ւ:

— Իսկի, ինչո՞ւ պիտի: Դե մի ամիս կապրենք ու ընդրանից դենը մեզ մի կողմ կզցենք: Հիմա մենք Տոմսկից ենք գալիս: Զահլեքներս գնաց ենտեղ:

— Եդ Տոմսկը հեռու յե:

— Հեռու յե, բա, ես ել յերրորդ շաբաթն ե՝ վոր գալիս ենք: Գալիս ենք, գալիս, հանկարծ մի տեղ կանգ առնում ու հանգստանում, — կամ գնացքը նստել չի աջողվում, կամ թե՛ մի ուրիշ բան:

— Պա՛, ինչքան հեռու յե, — թունդ դարմացավ Պետիկը:

— Եդ հլա ինչ ե վոր, — ասաց յերեխան. — հերու յես կովկասում եյի: Ամա սարսափելի տեղ ե հա՛: Մարերը բարձր բարձր. յաշխիկից դուրս ես գալիս ստանցին, չորս բոլորդ ես տընարդում, աման, աղե ջան, կասես մկան թալա-

քի մեջ ըլես. սա՛ր, սա՛ր, հա սար, իսկի տուտ ու տակ կամ վոր:

— Յաշխիկը վորն ե, — հարցրեց Պետիկը:

— Բա՛, մենք յաշխիկներով ենք գնում: Ե, բա ինչ, դու իսկի յաշխիկով ճամպա չե՞ս գնացել:

— Պետիկը հանցավորի պես գլուխն որորեց.

— Չե՛, չեմ գնացել:

— Ե՛, բա դու իսկի մաշինով գնացել ես:

— Մի անգամ հորս հետ քաղաք եմ գնացել: Մանկատան հետ մի ուրիշ քաղաք փոխվեցի: Տղաները ծիծաղեցին:

— Ը՛հ, դու յել մի անգամ: Թամուզ խոխա յես... Ա՛, դե կտեսնես, թե մենք վոնց ենք գնում: Անունդ ինչ ե:

— Պետիկ:

— Իմ անունս Սիմիկ ե, իսկ նրանը, — ցույց տալով մյուս՝ ավելի փոքր տղային, — Վասիկա: Դու ինչո՞ւ յես Մոսկով գնում:

Պետիկը քիչ մտածեց, — ասի, թե չասի: Չե՛, լավ ե՛ ասի: Բան վոր՝ մի տեղ պիտի գնան, ել ինչո՞ւ ծածկի:

— Ըսկեր Լենինին մտիկ տալու:

Թե՛ Սիմիկը, թե՛ Վասիկան այդ բանի վրա բոլորովին ել չզարմացան:

— Մենք հլա Սիզրանումն եյինք, վոր լսեցինք՝ քեռի Լենինը մե՞ն ել ե:

— Դու նրան չէս տեսել, — հարցրեց Վասիկան:

— Չէ:

— Իսկ յետ հերոս կարմիր հրապարակում ընկեր Տրոցկուն հմ տեսել:

Պետիկը նախանձով նայեց Վասիկային ու մտածեց:

— Հլա տենում ես, բոյն ինձնից կարճ ե, ամա ելի...

Ու բարձր ձայնով հարցրեց.

— Շնտ հնք գնալու:

— Հիմի շուտով, մի սնաթից հետո պոյեղ-ղը պիտի գա:

Յերեխաներն ելի սալամ-ալեքն սկսեցին:

— Ը՛մմ, ամա պարզկա յե, հա՛ բերնի գուլը սառում ե:

— Հիմի մի կտոր հաց ըլեր ըստեղ, աղ-բըներս զոզում են, — ասաց Վասիկան:

Պետիկը սուսուփուս ծոցից հանեց հացի կտորը, մեջտեղից կիսեց ու սվեց աղաներին: Նա ամենեին չեր օփոտում հացի կտորին, այժմ նա մենակ չի գնում, նոր ընկերների հետ տեղ կհասնի. յերևում ե փորձված յերեխաներ են:

Հեռվում փողը փչեց: Մտիկից ու բարձր՝ նրան պատասխանեց մի ուրիշը:

— Կասես մեր չորան Նազըրն ըլի, ընենց ա փչում, — մտածեց Պետիկը:

Ոլորանից յերկու հրեղեն աչքերով փայլեց շոգեմեքենան՝ բարձր փնչացնելով յերկաթե կրճքով, զլորվեց դեպի կայարան ու կանգ առավ:

Յերեխաները թալրտացին:

— Դե, տես, հիմի յետ չընկես:

Ճանապարհորդները վագոններից խմբերով դուրս ելին թափվում: Ծառայողներն իրար եյին անցել: Սպիտակ զոգնոցավոր մարդիկ վագվզում եյին, ճանապարհորդների իրերը դուրս բերելով: Պետիկը շմում եր:

Տղաներն առաջ շարժվեցին: Անցան գնաց-քի մյուս կողմն ու դեպի պոչը գնացին, ամեն մի վագոնի տակը մտիկ անելով: Պետիկն սկզբում չեր հասկանում, թե բանն ինչո՞ւմն է: Հետո նկատեց, թե ինչպես Սիմիկը բաց արավ վագոնների տակ հարմարեցրած մեծ արկղների դուռը ու ներս նայեց:

— Վա՛յ սատանա դառնաք դուք, չորս կող-մը ճխտված են. — դժգոհու թյամբ ասաց Սիմիկը:

Վագոնի հենց պոչում մի արկղ դատարկ դուրս յեկավ: Հենց են ե՛՛ Սիմիկն ուզում եր՝ մեջը խթվի, լապտերը ձեռքիս՝ մտից անցնող մարդը բարկացած բղավեց:

— Հրա պատաստիւրներն տեսեր. յիս ձեզ ցույց կտամ:

Սիմիկն աջնպես քստալով քաշվեց, կարծես վոշինչ չեր պատահել:

— Ես կոնդուկտորը վորտեղից սատանի պես ծլեց, — կամացուկ ասաց Վասկան Պետիկի հետ կողք-կողքի քայլելով:

Հենց վոր կոնդուկտորը գնացքի մյուս կողմն անցավ, Սիմիկը մի վայրկյանում թռավ վագոնի մոտ, արկղի դռնակը բաց արավ ու մեջը խթվեց, լետտից իսկույն դուռը շխկացնելով:

— Բա մեր բանը վոնց պիտի լինի, — անհանգստությամբ հարցրեց Պետիկը իր հետ մնացած Վասկային:

— Շուտով մենք ել ներս կսողանք:

Մի անգամ վագոնի կողքով գնացին. յեկան, իբր թե՛ պարապութունից, հենց հնպես: Վասկան շուրջը նայեց:

— Դե, ջալդ արա:

Թռավ արկղի մոտ, դռնակը բաց արավ:

— Շուտ արա, մտի:

Պետիկը, սիրտն արագ գցելով, ներս մտավ: Վասկան յետևից հրեց նրան, ինքը յետևից մտավ, շրխկացրեց դուռը: Արկղի մեջ մուկն եր: Սուր-սուր ցախերի վրա պառկել չեր լինում:

— Ըստեղ մտի, — Պետիկը մթության միջից լսեց Սիմիկի ձայնը:

Սիմիկն իսկույն ձեռքը պարզեց, Պետիկին բռնեց ու քարշ տվեց անկյունը: Վասկան ամենաթայրին եր պառկած. գգու շությամբ և աշխատելով չթխկթխկացնել, փայտերը դարսում եր արկղի դռան տակ, վորպեսզի նրանց յետևը թագնվեն:

— Դե հիմի թող տեսնեն:

Այուր սեղմվեցին արկղի անկյունում և աջնպես սկզբեցին, կարծես աջնտեղ շունչ կենդանի չկար: Հանկարծ մեկը մոտեցավ նրանց վագոնին, նայեց արկղի մեջ, խարխախեց ու կամացուկ հարցրեց.

— Մարդ կա՞ ետեղ:

— Կա, — կամացուկ պատասխանեց Վասկան:

— Ո՞ւր եք գնում:

— Մոսկով:

Մի ոտար տղա դուռը շրխկացրեց ու գնաց: Յերկրորդ զանգից հետո ելի մեկը մոտեցավ: Լապտերը լուսավորեց արկղի ներսը:

— Ե՛յ, ո՞վ կա եղտեղ, դ՞ուրս եկեք, մեկ ե՛՛ ճամպին կիջեցնեմ:

Տղաները կուչ յեկան ցախերի յետևը ու շունչները պահեցին: Դուռը շրխկաց:

Սիմիկի սիրտը տեղն ընկավ:

— Ե՛հ, խաթից պրծանք: Զանգը շուտ չի
տան:

Ու կարծեք թե մեկը ականջ եր դնում ման-
կան վշտին, — զանգը յերեք անգամ խուլ դողան-
ջեց:

Գնացքը ցնցվեց, մեկ յերկու, ու դանդաղ
հեռացավ կայարանից:

Պետիկը հիշեց մանկատունը, Նաբեժդա
Իվանովնային, ընկերներին:

— Հիմի ման կգան:

Սկզբում սարսափելի յեր: Անիվներն անընդ-
հատ դղրդում եյին, արկղի հատակը դողում եր:
Թվում եր, թե անա ուր վոր ե՛ փուլ կգա յեր-
կաթե անիվների տակ ու... սարսափելի յեր
մտածել, թե ինչ ե լինելու հետո: Ինչ-վոր տե-
ղից սառը հոսանքով ներս թափանցեց քամին,
բարակ վերարկուի տակ մտավ ու մարմինը սա-
ռեցրեց: Պետիկն ամուր կպավ Սիմիկին, վոտ-
քերը տակը ծալեց ու վագոնի համաչափ որորով
շուտով քուն մտավ:

9

Անսպասելի ցնցումից Պետիկն արթնացավ:
Մութն եր: Կողքին մեկը կամացուկ խոսում եր:
Սկզբում վախեցավ, հետո հիշեց, թե ինքը վոր-
տեղ ե:

— Դուք ետեղ եք:

— Ետեղ ենք: Բունդ առնր:

— Առն:

— Հիմի կիջնենք: Ուզում ես իջնել:

— Ուզում եմ:

Վասկան արկղը բաց արավ, գլուխը դուրս
հանեց, շուրջը դիտեց ու դուրս յեկավ:

Նրա յետեից դուրս յեկան Պետիկն ու Սի-
միկը:

— Ա՛յ մի բան ըլեր՝ թոցնեյինք, հա՛,—
ասաց Սիմիկը, — բալքի մի գրվանքա ուտելու
բան թոցնենք: Թե չե՛ զիլ սոված եմ:

— Բա յես, — համաձայնեց Վասկան:

Կայարանի յետևը կանայք ինչ ասեք՝ ծա-
խում եյին. — ել բուլկի, ել կալբաս, ել խաշած
տոտիկներ, ել ձու:

Տղաները փորձված հայացքով դիտեցին
խոնված ամբոխը, ընտրեցին բարձրահասակ,
մեծամորուք, լավ դաբադած սև կաշվե կիսա-
մուշտակով ճամպորդին: Վասկան թռավ ճանա-
պարհորդի մոտ:

— Բիձա՛, մի կապեկ տան, սոված եմ:

Սևամորուք ճանապարհորդը ուրախ-ուրախ
նայեց իր վոտքերի մոտ հոլի պես պտուշտ յեկող
փոքրիկ Վասկային:

— Շատ սոված ես, հմ:

— Ընենց սոված եմ վոր, բիձա ջան,—
երեկվանից բան չենք կերել, — ժպտաց Վաս-
կան, քաջալերվելով սևամորուք մարդու ուրախ
նայվածքից:

Ու հանկարծ, ցույց տալով Պետիկին, վըս-
տահորեն ասաց.

— Յես ու Սիմիկն ելի մի կերպ կգիմա-
նալինք, հրեն մեզ հետ դարիբ տղա կա, հն չի
դիմանա: Նա գնում է ընկեր Լենինին մտիկ
անելու:

— Լենինին մտիկ անելու, — գարմացած հար-
ցրրեց ճամպորդը:

— Այո: Նա մանկատնից է փախել, պատ-
ճառը, վոր մենակ բաց չեն թողնում:

Բարձրահասակ ճամպորդը միանգամից լըր-
ջացավ: Ուշադրությամբ նայեց Պետիկին:

— Ձուր ե, — տխուր մտածեց Պետիկը, —
Վասկայի գովելը չարժեք: Հիմի կբռնի, յետ
կզրկի:

Ճամպորդի սևեռուն հայացքից վողնու պես
կուչ յեկավ:

Իսկ նա ձեռքը զրպանը տարավ, հանեց նոր
շխշխկան թղթադրամը ու մեկնեց Վասկային:

— Առեք, ես ել ձեզ:

Վասկայի դեմքը պայծառացավ, դրամը խլեց:

— Շնորհակալ եմ, ընկեր:

Վաղ տվին կայարանի յետեր, կանանց մոտ:
Սպիտակ հաց ու կալբաս գնեցին: Սիմիկը գըր-
պանից դանակը հանեց, հացն ու կալբասը յե-
րեք հավասար մասի բաժանեց ու ընկերներից
ամեն մեկին իր բաժինը տվեց: Կալբասը Պե-
տիկի դուրը յեկավ. առաջին անգամն էր կալ-
բաս ուտում: Մի վայրկյանում ամբողջը կերավ,
շրթունքները լիզեց, պինդ շնչեց:

— Մի ջուր լիներ՝ խմեյինք:

Տղաներն իրենց բաժինը ծածուկ եյին:

— Գնանք:

Կայարանում յերկաթե փոքրիկ տակառ էր
դրված: Այդտեղ էլ յերկաթե շղթայով կախված
էր գավաթը: Խմեցին, փորները տոզեց:

Կալբասը դուրալի գղթացնում էր: Պլատ-
ֆորմի վրայով անցան ամբողջ գնացքի յերկա-
րությամբ, հանգիստ հետաքրքրությամբ նայե-
ցին մարդկանց, վորոնք փութկոտությամբ յետ
ու առաջ եյին անում: Ապա անցան գնացքի
մյուս կողմը ու մեկ-մեկ, առանց շտապելու
արկղը մտան: Հենց նոր եյին պառկել, գնացքն
ուղեկցողը ցախի յեկավ: Մի խտիտ ցախ վեր-
ցրրեց ու գնաց:

— Թ'նւ, սատանա, վոնց վախցրեց, — ասաց Սիմիկը:

Գնացքն ուղեկցողը նորից յեկավ ու սկսեց ցախը վերցնել այնտեղից, ուր տղաներն էլին պառկած: Վասկան զգուշությամբ վտառերը քաշեց: Ուղեկցողը շոշափեց Վասկայի թաղիքե վտանամաններն ու բարեսրտությամբ ասաց.

— Հէյ, ճամպորդ, վտառերդ քաշիր, կմըր-սացնես:

Պետիկի լեզին ջուր կտրեց: Ե՛հ, ալժամ մեն ինչ կորած ե: Հիմա միլիցիոնները կգա, նրանց արկղից դուրս կքաշի ու լավ ե՛ չեթե միայն վոնդի: Թե չե՛ կարող են և յետ ուղարկել: Ո՞ւմ տղեն ես, ինչո՞ւ համար:

— Հիմի կխրկի, — փափսաց Պետիկը վախեցած:

— Տո դե չեե, նրա դարդը կտրել ե, — նուճնպես կամացուկ պատասխանեց Սիմիկը:

Բայց Սիմիկի ձայնից Պետիկը նկատեց, վոր նա յել համոզված չի:

Տղաները սակվեցին: Մոտներովն անդադար մարդիկ ելին անցնում: Յերբեմն թվում եր, թե հենց արկղի մոտ կանգ առան: Այն ժամանակ Պետիկի սիրտն այնպես եր սկսում բարախել, վոր կարծես թե մի ամբողջ վերստ նրա յետե-վից ելին ընկել: Յե՛վ այդպես ել թվում եր, թե

ուր վոր ե՛ արկղի դռնակը կբացվի, կուպիտ ձեռքը վտառերից կբռնի, դուրս կքաշի...

Վախից վոզնու պես կուչ յեկավ, փոքրիկ կծիկ դարձավ ու կարծես թե՛ Պետիկը չլիներ:

— Ախ, երնեկ տանն ըլեյի:

— Զմնգն ինչու չեն տալիս, — տխուր մըր-մընջաց Վասկան:

Այո, ուշանում եր: Հենց այդպես ել պետք եր: Ու Պետիկը դուրս թռչելով արկղից, զանգը քաշեց:

Դանդաղ դողանջեցին յերկու խուլ հարված:

— Ե՛հ, հիմի ել չի գա:

— Պրծավ, չի գա, դարդը կտրե՛լ ե:

— Յերևում ե՛ բարի մարդ ե. տեսավ, վոր փոքր ենք, մեղքն եկավ, — կամացուկ ասաց Պետիկը:

— Պիտի վոր բարի ըլի. թե չե ուրիշ վախտ ենք: Ես շներն են պատահում, վոր պոլ-ստան-ցիբից մեկում շան թուլի պես դուրս են շպըր-տում: Լաս, աղաչես, մեկ ե, բան դուրս չի գա: Պուճուր վակղալներում մնալուց ել վատ բան չկա, մարդ սոված կսատկի. վոչ մի կտոր հաց կարաս ճարի, վոչ մի կոպեկ փող, վոչ բան:

— Անհասկանալի մարդիկ են, բուրժուճներ են, — վստահորեն ասաց Վասկան, — նրանք սոված մարդու հետ գործ չունեն:

— Զը՛նգ... զը՛նգ... զը՛նգ...

Լսվեց կոնդուկտորի սուլիչի զիւ ձայնը, թավ
ու ընդհատ պատասխանեց շոգեքարշի շշակը:

Միմիկը չդիմացավ:

— Ուռն, տղերք, գնացի՛նք:

Նույն վալրկյանին բացվեց արկղի դռնակը,
և մեկը գնալու ժամանակ խցկվեց տղաների մոտ:

— Ե՞դ ով ե, — վախեցած ճչացին տղաները:

— Ձերոնցից եմ, հանդարտ, — կտրված ձայ-
նով պատասխանեց մի ոտար տղա՝ տեղավորվե-
լով ցախերի վրա:

— Շո՛ւտ արա, սատանն, մտնում ես՝ դու-
ռը դիր: Ընչի՛, չեչի՛ր կարո՛ւմ՝ շուտ մտնել:

Նոր ձավորողը դռնակը շրխկացրեց, սողաց
դեպի տղաները:

— Դե յես շուտուց եյի մտքիս դրել. ամա
չորս կողմը լիքը մարդ եր:

— Եդ ո՛ւր ես գնում:

— Մոսկով:

— Մենք ել Մոսկով: Դե լավ ե, մնտ արի,
թե չե՛ կսառես:

Տղան անցկացավ ցախերի վրայով:

— Առանց են ել մրսել եմ: Դուք եդ ասեք՝
ուտելու բան-ման ունե՛ք:

— Չե, ախպեր ջան, թամուզ կերել ենք:

Հաց ել ունեյինք, կալբաս ել ունեյինք: Միքիչ
շուտ գայիր, ելի:

Մանկատնից բերած հացի կտորներից մեկը
դեռ Պետիկի ծոցումն եր: Պետիկը կուշտ եր. կալ-
բասի համը դեռ բերանումն եր:

Հացի կտորը հանեց, նոր ընկերոջ մեկնեց:

— Մ, ո, վո՛րտեղ ես:

Տղան սառած մատներով շոշափեց Պետիկի
ձեռքը, հացն առավ ու զգացված ասաց.

— Ո՛հ, շնորհակալ եմ, ախպեր ջան:

Ու լուռ չփչփացնում եր, հացի կտորը բե-
րանը խոթելով ու զույգ թշերն ուռցնելով:

Գնացքը սլանում եր թռչունի պես: Փչում
եր տակից, փչում եր դռնակի արանքներից:
Քամին անցնում եր ցնցոտիների տակ: Յերեխա-
ները յերեք-տակ դարձած՝ իրար սեղմվեցին:

— Յուրտ ե, հն, — ասաց խավարի միջից՝
կողքից պառկող նոր տղան: Միմիկը խղճահարվեց:

— Մտի ըստեղ, յես չեմ մրսում:

Տղան կողովեց կուշ յեկավ Միմիկի ու Պե-
տիկի արանքը ու շուտով քնեց:

— Հլա պտտիկ ա, ադե յա պետք, — փաղա-
քշական ձայնով ասաց Միմիկը:

Լուսաբաց եր, յերբ Մոսկվա հասան:

Տղաները Պետիկին տարան կայարանի հե-

ուսման անկյուններից մեկը: Այստեղ իրար վրա թափված, մի խիտ գունդ դարձած՝ յերեխաներ եյին քնած: Վոմանք կորուված եյին ցնցոտիներէ մեջ, վոմանք ել՝ մեշոկներէ: Գնդի միջից պատառոտած վոտնամաններով վոտքերը դուրս եյին ցցված: Նրանք կոշիկները բոբիկ վոտքերին եյին հագած, կարճ վարտիկները վերև եյին քաշած, մերկ մարմինները յերևում եյին:

— Դե, Պետիկ ջան, քեզ բան պետք գալուց դուզ ըստեղ կգաս, տղերքին կհարցնես. խոսքի ասած՝ ո՛ր ե մատրոս Միմիկը, — ամեն մարդ ել տեղը կասի:

Պետիկին կայարանից դուրս տարան:

— Հրեն, դուզ դեպի կամուրջը, ենտեղ բոլորը կասեն, թե վորտեղ ե Միություններէ Տունը: Յա թե չե՛ հրեն, տես, չորրորդ թե վիցերորդ տրամվայը դուզ ենտեղ կգնա. յետևիցը վազի:

Տղաները մտերմորեն հրաժեշտ տվին Պետիկին:

— Մենք ելի կպատահենք: Մենք ել պիտի գանք Միությունների Տունը:

Պետիկն անցավ հրապարակով, անցկացավ կամուրջի մոտից ու կանգ առավ, — նրա առջև միջանի փողոց եյին բացվում:

— Վճր ճամպով գնամ:

Հիշեց, վոր տղաները տրամվայի մասին եյին ասել ու սկսեց սպասել: Յերևաց Ն 6 վագոնը: Պետիկն սպասեց, մինչև վագոնը մտաից անցավ, նկատեց, թե վոր կողմը նա դարձավ, ու գնաց նույն փողոցով: Հետո յեկավ ու անցավ Ն 4-ը, ապա Ն 6-ը, և Պետիկը համառ կերպով գնում եր նույն ճանապարհով: Սկսեցին դրոշակներով ու պսակներով՝ խումբ-խումբ մարդիկ պատահել և, Պետիկը քանի առաջ եր գնում, խմբերն այնքան հաճախ եյին պատահում: Բոլորը մի ուղղութեամբ եյին գնում: Պետիկը գլխի ընկավ, վոր այդ մարդիկ ընկ. Լենինի մոտ են գնում, ու գնաց այդ խմբերի մեկի յետևից:

Մեծ հրապարակում կանգ առան: Պետիկն ուզում եր առաջ գնալ, ձիավոր միլիցիոներները ճանապարհը կտրել եյին: Հրապարակի խորքում, քանի Պետիկի աչքը կտրում եր, մեծ տան առջև ձգված եր մարդկանց անծայր ժապավենը՝ դրոշակներով ու պսակներով: Պետիկը նկարներից իսկուկն ճանաչեց Միությունների Տունը: Տան ճակատին յերկար քաթաններ եյին կախված, կարմիր ու սև, քաթանների վրա մակագրություններ եյին յերևում:

Յետևից անընդհատ հեղեղի պես մարդիկ եյին գալիս: Ու շարունակ դրոշակներ, պսակներ, դրոշակներ, պսակներ: Պետիկը լավ մտիկ տվեց:

Հանկարծ մի փոքրիկ տղա վրա պրծավ նրան,
ձեռքերով բռնեց:

— Արի գյուլաշ կպնենք, ցնփոր:

Ու սկսեց դիտմամբ Պետիկին գետին գլու-
րել: Պետիկը տղայի ուրախ ու ցրտից կարմրած
դեմքին նայեց ու ինքն ել ուրախացավ. քիթը
քաշեց ու թաթմանով սրբեց:

— Ախր դու մեծ ես:

— Բա դու պատիկ ես:

— Հալբաթ վոր պատիկ եմ:

Այդ տղային մի ուրիշ տղա վրա պրծավ,
նրան վայր գցեց ու ծիծաղելով փախավ: Առա-
ջին տղան վեր կացավ ու վիրավորողի յետևից
ընկավ: Ուրիշները մոտ վազեցին, յերկու տղա-
յին ել վայր գլորեցին:

Հսկայական ձագարի պես պտույտ պտույտ
եր անում մարդկային հեղեղը: Վառվում եյին խա-
րուկները: Պետիկը ճխտվեց խարուկներից մեկի
մոտ, տեսավ այն տղային, վոր ուզել եր նրա հետ
կոխ բռնել, ու մոտեցավ նրան:

— Հը՛, սառել ես:

— Մառել եմ:

— Վեր-վեր թոխ՝ կտաքանաս:

— Բիձա՛, ընկեր Լենինի նաշն ենտեղ ե
գրած, — հարցրեց Պետիկը, ցույց տալով Միու-
թյունների Տունը:

— Այնտեղ ե: Ինչ, ուզում ես տեսնել:

— Կթողնեն վոր:

— Կթողնեն, բոլորին ել թողնում են: Ե՛,
դու մինչև հասնես այնտեղ, կսառես:

— Հրեն, են մանդրների հետ գնա՛:

Մոտովը յերեխաներ եյին տանում: Նրանք
յեղևնու ճյուղերից պսակ եյին տանում՝ կարմիր
ու սև ժապավեններով պատած:

— Մրանք հետները չեն թողնի, — տխուր ու
տրտում ասաց Պետիկը:

— Կտանեն: Խնդրի՛ր՝ թող տանեն:

— Միրտ չեմ անում:

— Ինչ վախուկն ես, տո՛ւ Արի՛ տանեմ:

Յերիտասարդը Պետիկի ձեռքը բռնեց, յերե-
խաների խմբին մոտեցավ ու դիմեց նրանց ա-
ռաջնորդող կնոջը, ըստ յերևութին, դաստիարակ-
չուհուն:

— Ընկեր, այս տղին ել տարեք, թե չե՛
կսառի:

Կինը նայեց Պետիկին:

— Չգիտեմ՝ ինչ անեմ, ուրիշին կարելի՛ յե,
թե չե:

— Ինչի՛ չի կարելի, իհարկե կարելի յե:

Յերեխաներից մեկն ասաց.

— Վերցրեք, Ա՛ննա Պետրովնա, թող յետևը
կանգնի:

— Դե գնա, այնտեղ շարք կանգնիր:

Պետիկն ուրախությունից իրեն կորցնելով՝ վազ տվեց վերջին շարքերը: Վերջին տղան տեղ տվեց:

— Կանգնիր կողքիս, թե չես յես թար եմ:

Թևին կարմիր բանտ կապած մարդը մոտեցավ և ասաց Աննա Պետրովնային.

— Ընկեր, յերեսերին առեք, անցեք:

Առջևից, լայն բաց արած դռներով, շարքով, յերեք-յերեք ներս ելին մտնում մեծերը: Քիչ այն կողմը, մյուս դռնով նույնպես յերեք-յերեք՝ շարքով ներս ելին մտնում: Հրապարակի աղ-մուկը հեռվացավ: Այստեղ լուռ ու զլխաբաց ելին գնում: Տխրությունը համակեց բոլորին: Լայն սանդուղքի աստիճանների վրա բազմաթիվ վոտքերի հանդարտ թփթփոց եր լսվում: Կողքերին պահակներ ելին մեխված:

Հեռվից տխուր ու մեղամաղձուս յերաժշտություն լսվեց: Պետիկի մարմնով մի դող անցկացավ: Ուրեմն ընկեր Լենինը մոտ եր: Մարդկային ալիքը դարձավ դեպի ձախ: Շլացնող լույսն ընկավ Պետիկի յերեսին: Բարձր հսկայական դահլիճում հազարավոր լույսեր ելին վառվում: Ամբոխը դանդաղ, խորին լռությամբ առաջ եր շարժվում...

Պետիկը յերաժշտությունն այնպես եր լսում,

կարծես քնի մեջ լինի: Չեր տեսել՝ վոչ լույսեր, վոչ ծաղիկներ, վոչ ել պսակներ: Աչքերը սևեռեց Լենինին, դալուկ ձեռքերին, վոր հանգիստ դրված ելին կրծքին:

Ուզում եր նայել յերեսին, բայց արտասովակալած աչքերը չկարողացան վոչինչ տեսնել, բացի մեծ ու փայլուն նշանից:

— Մի կանգնի, գնա, — կամացուկ ասաց մեկը յետևից:

Պետիկն առաջ անցավ: Սկսեց աստիճաններով իջնել ու հանկարծ այնպես զգաց, վոր կարծեք մեկն իր սիրտն ամուր սեղմում է: Իջավ աստիճանի վրա, կպավ բազրիքին (ճաղեր) ու յերեսը ձեռքերի մեջ առնելով՝ լաց յեղավ:

Աննա Պետրովնան իսկույն մոտեցավ նրան:

— Եդ ինչ է: Ի՞նչ պատահեց, տղա:

Աննա Պետրովնայի ձայնը փորն եր ընկել, ճնշվել, շրթունքները կուչ ելին գալիս: Մոտեցավ խիստ դեմքով մի մարդ, Պետիկի թուշը շոյեց, մտերմորեն ու կամացուկ ասաց.

— Բան չկա, փոքրիկ ջան, վոչինչ, մի կերպ...

Աննա Պետրովնան տղայի թևը բռնեց ու տարավ փողոց:

— Վճրտեղացի յես: Ո՞ւմ տղան ես:

Պետիկը թաթմաններով սրբեց արտասուքը

ու լոեց: Նրա հետ զույգ գնացող տղան առաջարկեց.

— Գնանք մեզ հետ, մեզ մոտ լավ է:

Աննա Պետրովյան կռացավ Պետիկի վրա.

— Հա, հա, մեզ հետ արի:

Պետիկը գլուխը շարժեց.

— Չեմ ուզում:

— Ինչո՞ւ:

— Հենց ընենց:

Պետիկը թողեց տղաներին ու թեքվեց ուրիշ կողմ: Նա ուզում էր ելի գնար Միուլթյունների Տուն: Միլիցիոններն շղթան փակում էր ճանապարհը:

— Այստեղ չի կարելի, են կողմը գնա:

Պետիկը յետ դարձավ: Այժմ նա գիտեր, ինչու հարկավոր է կաշեյեթանների վորևե խմբի պոչից, և նա նորից Իլիչի մոտ կընկնի: Պետիկը չէր կարողացել Իլիչի նլավ մտիկ անել: Աչքի առաջ կրծքին հանգիստ զրած ձեռքերն էլին միայն:

Անցավ միքանի նրբանցքներով և ամբոխի յետևից նորից դուրս լեկավ Միուլթյունների Տան մոտ: Համարձակ մոտեցավ հերթի կանգնած յերեխաների խմբին ու կանգնեց վերջին շարքում: Կճատ (պաճո քթով) ջնգոտ տղան խոլորած աչքով նայեց Պետիկին ու բարկացած ասաց.

— Դո՞ւ ընչի մտար ետեղ, դու մեզնից չես:

Պետիկը լուռ նայեց ջնգոտ տղային ու վտիչնչ չպատասխանեց:

Տղան դմսուկեց Պետիկի կողին:

— Գնա ետեղից:

Պետիկի բռունցքները յեռ եկան:

— Ես մուլթը բանցր կճատին հասցնելը տեղն է, ամա յերկյուղալի յե, — դու արի ու տես՝ խրկեն:

Տղան չէր հանգստանում:

— Մարիա Վասիլյենա, ետեղ ուրիշ տղա յե կեկել, — կանչեց դաստիարակչուհուն:

Դաստիարակչուհին մոտեցավ:

— Ինչո՞ւ յես մտել այստեղ, տղա:

Պետիկը հոնքերի տակից նայեց Վասիլյենային:

— Ուզում եմ՝ ընկեր Լենինին մտիկ անեմ:

— Դե լավ, արի, ամա տես՝ չարուլթյուն չանես: Թող գա, — դարձավ նա կճատ տղային:

Յերեխաներին, ելի առաջվա պես, մոտեցավ թևին կարմիր ժապավեն կապած մարդը և ասաց Աննա Վասիլյենային.

— Յերեխաներին առեք, առաջ անցեք:

Ելի գլխաբաց բարձրանում էլին լայն սանդուղքով: Ելի ինչ-վոր մի հեռու տեղից հասնում էր տխուր ու մեղամաղձոտ յերաժշտության ճայնը: Ահա և Իլիչը: Ահա կրծքին ծալած դալուկ ձեռքերը: Ահա փոքր, նկարներից ծանոթ մորուքը: Ահա մեծ, Նազար պապի ճակատի պես՝ ճակատ-

տը: Պետիկն աչքերը չորս արած նայում էր: Ու հանկարծ Պետիկին թվաց, թե մեղմ ժպիտով շարժվեցին Իլլիչի կլոր շրթունքները, խորամանկ կերպով թարթեց ճտած ձախ աչքը և այնպես, ինչպես այնտեղ՝ մանկատանը.

— Մի տխրի, Պետիկ, չես կորչի:

Պետիկը փողոց դուրս լեկավ, ինչպես մշուշի մեջ:

Մթնում էր: Լապտերները պայծառ փայլեցին: Պարզկան կտրում էր: Մարդկանց սև ժապավենն անդադար ձգվում էր փողոցներով ու նրբանցքներով: Պետիկը խորը հառաչեց:

— Ե՛, բա վո՞նց անենք, յերևում է՝ տուն պիտի դառնալ:

Քաղց էր զգում, յերեկվանից բերանը հաց չէր դրել:

Ծոցը ման յեկավ, վոչինչ չգտավ: Ուզում էր առուտուր անող կնոջից խնդրել,—մեջը կալբասի կտորներ դրած բուլկիները խելքը տանում էին,—ձեռքը թափ տվեց:

— Տո՛ դե թող կորի, է՛, մի կերպ կհասնեմ:

Հենց այստեղ ել զայրացած մտածում էր քաղաքացիների մասին:

— Հլա տես, ինչ բուլկիներ են լափում, եհ...

Բոլորովին մթնել էր, յերբ կայարան հասավ: զնաց ուղղակի ծանոթ անկյունը: Սիմիկն ու

Վասկան այնտեղ էին: Ռւրախ-ուրախ մոտեցան Պետիկին:

— Հը, վո՞նց յեղավ, Իլլիչին տեսա՞ր:

— Տեսա:

— Մենք ել էինք ենտեղ, կազմակերպությունների հետ յերեք անգամ գնացինք: Ի՞նչ ես ասում՝ հիմա դառնանք տուն:

— Դառնանք:

— Լավ կանեյիր՝ մեզ հետ մնայիր,—ասաց Վասկան,—ենտեղ մանկատանն ի՞նչ կա, լավ չի:

— Ձե՛, ախպեր, մեր տեղը լավ տեղ է: Նադեժդա Իվանովնան գրքեր է կարդում, ամեն անգամ չայ ենք խմում:

— Գնա՛, գնա՛, Պետիկ, թե չե՛՝ մեր որը շան որ է, ամեն մարդ չի դիմանա,—լրջորեն ասաց Սիմիկը:—Ուտելու հետ վո՞նց ես:

— Լա...ւով, ընե՛նց:

Սիմիկը ծոցից մի կտոր հաց հանեց:

— Ա՛ռ, խժոխ: Շուտով պոյեդդն ել կգա:

— Յես մենակ վո՞նց պիտի գնամ,—հարցրեց Պետիկը:

— Մենք քեզ կնստեցնենք վագոնը, նրանից դենը մի կերպ մենակ ել կհասնես: Մոսկովից գնալը հեշտ է, եդ եստեղ գալն է մեզ նմանների աչքը վախեցնում:

Սիմիկը ճակատը կնճռեց:

— Բա ուտելու բանը վոնց անհնք, մենք բան չունենք, դու յեւ չես կարող ճարել:

— Յես հիմի կըրմանամ:

— Չե, չես դիմանա, դու չես իմանում, թե մարդ ճամպին վոնց ե սովածանում: Կոց, մենք մի բան կճարենք:

Սիմիկը տղաներից մեկին, հետո մի ուրիշին մի կողմ քաշեց ու նրանց հետ մի բան փոփոսաց:

— Մի վախենա, կտամ,—ասաց Սիմիկը:

Պետիկը տեսավ, թե ինչպես տղաները խառնում ենին իրենց ցնցոտիները և ինչ-վոր բան խոթում Սիմիկի բուռը: Սիմիկը վասկային միքանի կողուած թղթեր տվեց և ուրախ ուրախ աչքով արավ:

— Վասկա ջան, թաք մի ուտելու բան բեր:

Վասկան ակնթարթում կորավ:

— Գնանք, Պետիկ, կամաց-կամաց տեղավորվել ե պետք:

Կայարանից դուրս յեկան, ինչ-վոր ոլոր-մոլոր տեղերով, բակերի միջով գնացին ու կանգ առան ներկած բարձր պարսպի մոտ:

— Բարձրացիր, ուսս տակդ կտամ:

Սիմիկը Պետիկին բարձրացրեց, թեթևակի թռավ և ինքը: Գնացին գծերի միջով, անդադար նայում ենին վագոնների տակ:

— Ես ել մեր պրոեգըր,—ասաց Սիմիկը: Վագոնները դեռ բաց չեյին, միայն տեղ-տեղ վագոնների մոտ ուղեկցողներն ենին կանգնած:

— Դու ետեղ կանգնի, յես գնամ՝ քեզ տեղ գտնեմ:

Սիմիկը շուտով վերադարձավ: Ժպտում ե:

— Գնանք, պլացկարտով տեղ եմ գտել:

Անցան գնացքի մյուս կողմը, ուր ուղեկցողներ չկային: Գծերի միջով հեին սլանում եր Վասկան. վազ տվեց տղաների մոտ, թղթի մեջ փաթաթած խաշած տոտիկն ու հացը տվեց Պետիկին:

— Ա՛ռ, հիմա տեղ կհասնես:

Պետիկը չերկուսի ձեռքն ել զգացված սեղմեց:

— Շնորհակալ եմ, ընկերներ:

— Դե ինչ եք անում, մտիր,— մուսկվեց Սիմիկը:

Պետիկը թռավ արկղի մեջ: Դռնակը շրխացնելով, ասաց.

— Լավ կանեք՝ դուք ել ինձ հետ գաք, ախլըրտանք, Նադեժդա Իվանովսան չի խրկի:

Սիմիկը ձեռքով թափահարեց միայն:

— Չի ուզի... հնտեղ ինչ կա:

«Ազգային գրադարան»

NL0391109

1957p.

3188

ԳԻՆԸ 20 Կ.

891.715

7-81